

Kijk, een paard op de landingsbaan

Margot Dijkgraaf

NRC Handelsblad, 28 september 2012

Jean-Philippe Toussaint, *De waarheid omtrent Marie*. Vert. M. Kaas, Prometheus, 199 blz. EUR19,95

Inspiratie is een mythe, schrijft Jean-Philippe Toussaint in zijn recentste boek *L'urgence et la patience*. Het gaat bij het schrijven om twee andere begrippen: geduld en urgentie. Urgentie moet je veroveren, het is een zoektocht, je moet ernaar toe werken, je onderdompelen, diep gaan, het is als diepzeeduiken.

Pas als je ver onder het wateroppervlak bent, verdwijnt de herinnering aan bestaande personen en zie je nieuwe schaduwen verschijnen. Pas in die duistere zone waar geen straaltje zon meer doordringt, pas in die troebele wereld tussen feit en fictie heb je de juiste afstand om de wereld opnieuw te scheppen. En dan nog: die ideale situatie kan door het minste of geringste worden verstoord.

Diepzeebeelden, zwembaden, stortbuien - water is een terugkerend thema bij de bekende Franstalige schrijver die in 1985 debuteerde met zijn roman *De badkamer*. In zijn debuut installeert de verteller zich permanent in bad; in *De televisie* ontmoet hij, naakt aan de oever van een meer, Cees Nooteboom, die hij ongemakkelijk naar de eenden laat kijken; en in zijn recentst vertaalde roman, *De waarheid omtrent Marie*, regent het betekenisvol pijpestelen.

Toch is Toussaints werk allerm minst druilerig, maar vrolijk, licht van toon, hilarisch en vaak op het burleske af. In zijn recentste romantrilogie over Marie, waarvan het derde deel werd genomineerd voor de Europese Literatuurprijs, is een melancholieke ondertoon geslopen, superieur en minimalistisch verwoord. De zoektocht naar de vrouw, het spel van aantrekken en afstoten, kijken en aanraken - heel het magnetisch veld van geduld oefenen en aanvoelen van de urgentie van het moment wordt ook bij Toussaint met onuitgesproken verlangen gekleurd.

Toussaint is een kunstenaar van het woord én van het beeld. Schrijft hij over zijn uitgever, de inmiddels overleden Jérôme Lindon, dan gaat het over diens kantoor, zijn blik, zijn bewegingen. Beschrijft hij over zijn liefde voor Beckett, dan gaat het net zo goed over het traject van bus 63, die heel Parijs doorkruist. Zijn romans zijn filmisch. De plot is vaak in één zin samen te vatten, maar de echte verhaallijn die zich op je netvlies vormt is genuanceerd en niet in woorden te vatten. In *De waarheid omtrent Marie* zitten onvergetelijke scènes, zoals die van het personage Jean Christophe de G., die je na het bedrijven van de liefde een hartaanval ziet krijgen. Of die van het renpaard dat, in de stromende regen, ontsnapt en in het donker over de landingsbaan van Tokio rent.

Onlangs kreeg de schrijver van het Louvre carte blanche om een zaal in te richten met kunstwerken uit de collectie. Hij creëerde in de zaal waar het doorgaans stemmig duister is een installatie van felgekleurde neonlichten, een ruimte van Babel, met het woord 'boek' in twintig talen (de talen waarin zijn werk is vertaald). Hij vroeg zijn schrijversvrienden te poseren voor het beroemde schilderij van Fantin Latour, 'Hommage à Delacroix'. Ieder van hen liet hij fotograferen voor een schilderij, dat volgens hem aan de betreffende persoon verwant was: Olivier Rolin (auteur van De leeuwenjager) voor 'Jeune tigre jouant avec sa mère' van Eugène Delacroix, Jean Echenoz voor het zelfportret van Nicolas Poussin en Pierre Bayard voor het portret van Denis Diderot van Jean Honoré Fragonard.

In een glazen douchecabine even verderop zat een man te lezen, badmuts op, elektroden op zijn hoofd, verbonden met een enorm beeldscherm dat zijn hersenactiviteit bij het lezen weergaf. Fel rood en geel gekleurde vlakken schoven in en uit elkaar, grillige vormen gaven aan hoe de hersenen reageerden op de gelezen tekst.

Onzin natuurlijk, helemaal fake. Maar ook net echt, want onderzoek naar hersenen en leesgedrag deed Toussaint wel degelijk. Het maakt hem tot het prototype van de nieuwe schrijver: een die niets van inspiratie moet hebben, maar een die de mythe van de schrijver op multimediale manieren vorm geeft en uitdraagt - niet zonder zelfspot, speels en vernieuwend.

Jean-Philippe Toussaint: *L'urgence et la patience*. Minuit, 107 blz. EUR 11,-, Jean-Philippe Toussaint: *La main et le regard*. Livre/Louvre, Louvre Editions, 217 blz. EUR 29,-